Estudis del Baix Empordà.
INSTITUT D'ESTUDIS DEL BAIX EMPORDÀ (Edit.).
Sant Feliu de Guíxols, 2008. Núm. 27, p. 225 a 248.
ISBN: 84-921668-5-6 ISSN: 1130-8524

«LA CONQUISTA DE MALLORCA PER DON JAUME I EL CONQUISTADOR» (1859), UN POEMA ÈPIC D'ALBERT DE QUINTANA

ENRIC PRAT I PEP VILA

RESUM: Amb motiu del centenari de la mort del polític i escriptor Albert de Quintana i Combis (Torroella de Montgrí, 1834 - Girona, 1907), reeditem, anotat i amb grafia moderna, el poema èpic La conquista de Mallorca per Don Jaume I el Conquistador, *publicat per primera vegada l'any 1859 a Mataró.*

PARAULES CLAU: Jaume I, Mallorca, poesia èpica, Quintana (Albert de), segle XIX, Torroella de Montgrí.

Com a aportació a la commemoració del centenari de la mort del polític i escriptor empordanès Albert de Quintana i Combis (Torroella de Montgrí, 1834 - Girona, 1907), al qual s'han dedicat tot de treballs sobre la seva vida i els diversos aspectes de les seva obra, com els que recollim a la bibliografia, aprofitant també la commemoració del vuitè centenari del naixement de Jaume I,hem decidit reeditar, anotant-lo i modernitzant-ne la grafia per facilitar-ne la lectura, el seu poema èpic *La conquista de Mallorca per Don Jaume I el Conquistador*, a partir de la primera i única edició que en coneixem, de l'any 1859, apareguda a Mataró.[1]

Des del punt de vista formal, el poema consta de 936 versos decasíl-

[1] *La conquista de Mallorca per D. Jáume l' Conquistador.* Cant épich. Per Albert de Quintana y Combis, sócio honorari de la Real Académia de bonas lletras de Barcelona. Mataró. Imprenta de Joseph Abadal, 1859.

1. Retrat d'Albert de Quintana i Combis.

2. Escut d'armes de la família Quintana.

labs italians de rima sempre femenina, organitzats en octaves reials (A B A B A B C C) i dividits en quatre cants (de 26, 32, 33 i 26 estrofes, respectivament). La prosòdia fa un ús pràcticament sistemàtic del que des del punt de vista de la teoria mètrica catalana clàssica consideraríem sinèresis, però no tan sols en els casos que corresponen a la pronunciació usual en la llengua parlada (*pàtria, supèrbia, harmoniós, oració...*), sinó fins i tot en d'altres que només poden justificar-se per l'aplicació acrítica de la prosòdia castellana (és el cas del mot *ruïna*, sempre tractat com si tingués diftong creixent: *ruí-na*). Renunciem a indicar-ho cas per cas per no enfarfegar l'edició i ens limitarem a assenyalar els exemples que ens han semblat més inesperats.

Com diu Manuel Jorba, el poema de Quintana es val dels «procediments habituals en l'èpica de tradició cinccentista, com les comparacions homèriques, les anticipacions i, especialment, les invocacions inicials: al "monarca gran" i a la "Reina del cel", que van precedides de l'exposició emfàtica i solemne del projecte poètic: "Plau-me la fe cantar i la bravura..."» (Jorba, pàg. 204). A més de per les comparacions, el poema és també «homèric» pel paper tan partidista i actiu que hi tenen les forces superiors en les vides dels humans. En el cel que ens presenta, hi trobem un Déu irritable envoltat d'àngels cortesans, criats i músics, que presta una atenció intermitent a les coses de la Terra i un bon dia descobreix amb sorpresa els canvis que s'hi

3. Imatge de Jaume I el Conqueridor.

han produït mentres ell estava dedicat a altres assumptes. Fa pensar més en l'Olimp homèric (o encara més en el Walhala nòrdic) que en un cel cristià en un sentit una mica elevat. La intervenció de l'arcàngel Gabriel materialitzat en forma de trobador per incitar a la conquesta de Mallorca recorda el paper d'Atena respecte a Telèmac als primers cants de l'Odissea. Satanàs, que deu fer un seguiment més detallat de les coses del món, ressentit i rabiós, decideix que ha d'actuar en ajuda dels mahometans i desencadena un vent huracanat que ha d'impedir que les naus arribin a Mallorca. Caldrà un cop més la intervenció de Gabriel per restaurar la bonança. La vetlla de la victòria definitiva, a Jaume I se li apareixen els germans Montcada, morts de poc, amb l'encàrrec diví de profetitzar-li l'esdevenidor i el de la seva pàtria (la conquesta de València, l'expedició almogàver a l'imperi bizantí, la unió d'Aragó amb Castella, la conquesta de Granada i la batalla de Lepant).

Ideològicament, el poema acull tots els tòpics historiogràfics entorn de la Reconquesta. Ens presenta la llegenda més clàssica sobre la pèrdua d'Espanya per culpa del comte don Julián i la seva recuperació progressiva i heroica. Els musulmans hi són sistemàticament deshumanitzats i la seva religió desacreditada. S'hi exalta el vessament indiscriminat de sang de l'enemic com a mitjà i mitjà legítim, de reparar ofenses religioses o patriòtiques. Hi contribueixen especialment els recursos retòrics que tendeixen a l'essencialització (sinècdoques, com l'ús de singulars en un sentit col·lectiu: el soldat, el mariner; metonímies simbòliques: la creu, la mitja lluna). El poema acaba amb tres «glòries»: a Mallorca, salvada de la «lluna sanguinosa», al rei Jaume I que va alliberar-la i a l'Etern que ho va permetre i va voler aquell dia de glòria per a la pàtria.

En aquesta edició, feta amb finalitat divulgativa, apliquem els criteris

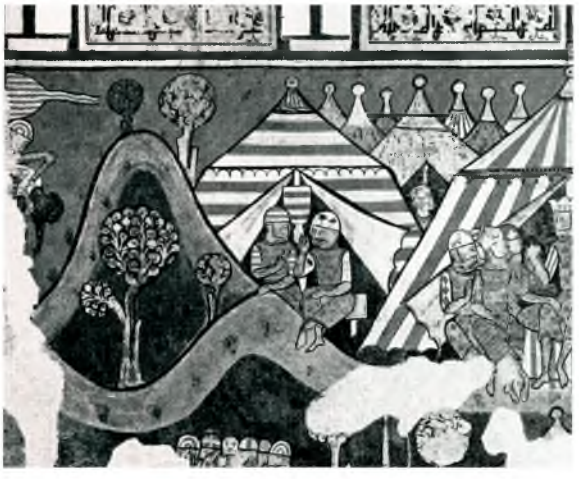
[2] «Criteris d'edició», dins *Poesia catalana del Barroc. Antologia*, a cura d'Albert Rossich i Pep Valsalobre, Bellcaire d'Empordà, Edicions Vitella, 2006, pàg. 25-36.

4. Tomba de Jaume I.

de modernització gràfica proposats i descrits per Albert Rossich per a la col·lecció "Textos Clàssics de l'Edat Moderna".[2] Aquests criteris, que pretenen acostar els textos de les obres catalanes a les Normes Ortogràfiques als usos gràfics actuals, amb voluntat de «desproblematitzarlos» per a una majoria de lectors, però respectant-ne al mateix temps les particularitats lingüístiques realment importants (vocabulari, morfologia...), impliquen algunes «llicències» respecte a la llengua de l'època, que podem considerar pactades per endavant i per tant no desorientadores. Les llicències susceptibles de crear malestar en algun especialista per la convivència d'estadis de llengua (sobretot escrita) diferents, consisteixen bàsicament en l'aplicació de les normes actuals d'apostrofació i contracció d'articles, pronoms i preposicions, especialment perquè comporten l'aparició de formes reforçades d'articles i pronoms febles en comptes de les formes apostrofades o elidides dels originals. Per donar-ne uns quants exemples: «sobre'ls murs» esdevé *sobre els murs*, «proclama'l món» > *proclama el món*, «que'l llaurador» > *que el llaurador*, «al invasor» > *a l'invasor*...). Altres modificacions són indiscutibles: per exemple, a la primera edició hi trobem escrit: «de un», «qu'en», «lo espòs» o «la Espanya», grafies purament convencionals i que no impliquen cap diferència de pronunciació (com ho confirma la mètrica) respecte a apostrofacions que avui considerem regulars, que també hi apareixen («d'or», «l'estret», «la immensitat», «la Iglésia», «que en», etc.).

A part d'això, i seguint els criteris esmentats, hem mantingut sempre la preposició *ab* 'amb' (pronunciada *ab*, *ap* i *amb* a l'època), l'ús de la preposició *a* davant dels complements directes de persona (encara que la major part de les vegades no tingui rellevància fonètica en català oriental), escrivim *comptant* en comptes de *contant*, hem substituït *hont* i *ahont* per *on* i *a on*, *puig* (conjunció) per *puix*, modernitzem l'ús de *s* i *x*, que en el text són contradictoris: *estesa, estenent, extermini, expira, auxili*...). Conservem formes com *esclavisada* o *profetisava*, que responen a la grafia tradicional

5. El campament de Jaume I per l'assalt a Ciutat de Mallorca, segons un dels frescs del Palau Aguilar de Barcelona.

i a una pronunciació encara viva. També modernitzem la puntuació, l'accentuació i l'ús de majúscules i minúscules (amb algunes particularitats degudes al caràcter de l'obra: el Rei, la Creu...).

Com que en l'artificiosa pronunciació culta de l'època les *r* finals es pronunciaven sempre que s'escrivien i per tant no permetien l'elisió o la sinalefa amb el mot següent, les hem hagut de conservar (comentant-ho en nota a peu de pàgina) en alguns casos en què, tot i ser etimològicament equivocades, tenen incidència en la mètrica del poema.

Naturalment, també respectem el vocabulari usat per l'autor: *isla, cisne, triümfant, buitre...* És molt visible la combinació de mots genuïns i castellanismes: *ancla* i *àncora*, *esperó* i *esperonar* al costat d'*espuela*, *sentat* i *asseguda*, *clin* i *crin*, *fiel* i *fidel*...

BIBLIOGRAFIA:

-M. Rosa Font i Massot, «La Renaixença a l'Empordà», dins *Actes del Colloqui Internacional sobre la Renaixença (18-22 de desembre de 1984)*, Barcelona, Curial, 1992, pàg. 215-251.

-Manuel Jorba, «La poesia entre 1859 i 1880», dins *Història de la literatura catalana*, vol. VII, Barcelona, Ed. Ariel, 1986. [sobre Albert de Quintana, pàg. 202-204]

-Anna Mir, «Albert de Quintana i Combis, 1834-1907», dins *Torroella de Montgrí. Festa Major 2007*, Ajuntament de Torroella de Montgrí, 2007, pàg. 107-111.

-Dolors Vilamitjana i Carandell, «Albert de Quintana i Combis, entre la poesia i la política», *Papers del Montgrí*, 20 (febrer 2002), pàg. 13-78.

-«Dossier: Albert de Quintana, propietari, poeta i polític», *Revista de Girona*, 245 (novembre-desembre 2007), pàg. 62-93. Conté articles de Dolors Vilamitjana («Albert de Quintana, entre la gestió central i la municipal»; «Albert de Quintana, entre la Renaixença i el felibritge»), Joan-Tomàs Martínez i Borja Vilallonga («Albert de Quintana, polític d'ordre»), Jordi Turró («El catalanisme i la burgesia surera al tombant del segle XIX») i Xavier Xargay («Albert de Quintana i Palafrugell»).

6. Gravat del segle XIX en el qual es representa la submissió del valí almohade davant de Jaume I.

Albert de Quintana i Combis

LA CONQUISTA DE MALLORCA PER DON JAUME EL CONQUISTADOR (CANT ÈPIC)

A l'Empordà

A tu, mon brau i fidel amic, terra hermosa que escoltares lo meu primer vagit; santa terra que guardes la tomba de mos avis; a tu, Empordà, oh, cara pàtria mia!,[3] a tu dedico avui los accents de ma lira.

Com fill enamorat porta a sa mare la flor primera que a son cor novell l'amor guanyara,[4] o lo primer llorer que en la batalla, entre torrents de sang, a l'enemic arravatà[5] sa espasa, a tu també avui porta lo seu primer llorer un de tos fills.

Tes glòries ha cantat, tes glòries immortals, en l'hermosa llengua que aprengué corrent per tes planures, a l'ombra de les ruïnes venerables que broden ton ric mantell de plans i de muntanyes, pler immens de mon cor. Oh, sí!; que en més que la corona que haja pogut guanyar en literària justa, lo goig estim[6] d'unir los dèbils accents de ma pobra lira a la veu grandiosa i justa de la posteritat, pregonant-ne pel món ta gran i antiga història. I quan un jorn –desig és del meu cor– mes cendres olvidades a l'ombra dormin dels vells murs de Torroella, llavors, oh, pàtria mia!, guarda tu un sol record pel més amant entre tos fills amants.

[3] Observem, pel que fa al ritme, que «Santa terra que guardes / la tomba de mos avis» és un alexandrí amb el primer hemistiqui femení, «A tu, Empordà, oh, cara pàtria mia!» és un decasíl·lab i «A tu dedico avui / los accents de ma lira», un altre alexandrí.

[4] *guanyara*: va guanyar.

[5] *arravatà*: Quintana escriu sempre *arrebatar*.

[6] *estim*: estimo.

CANT PRIMER

Plau-me la fe cantar i la bravura
d'un punyat[7] de valents que ab sang regaren
les terres de Mallorca, i ab mà dura
les llunes mahometanes trossejaren;
plau-me cantar ab veu senzilla i pura
com en son lloc la creu santa arbolaren,[8]
i pregonar llurs noms tan plens de glòria
que en les planes no caben de la història.

Oh tu, monarca gran!, imatge clara
del Cèsar victoriós, que ara corona
de llor allà en Urgell lo seu front i ara
la senyera comtal de Barcelona
sobre els murs de les isles tremolara,[9]
i de València al rei més tard destrona.[10]
Deixa unir mon cantar al de la Fama,[11]
que, ab trompa d'or, Conquistador t'aclama.

I vós, Reina del Cel, tendra mareta,
més pura que la flor embalsamada,[12]
més que l'estrella que en la nit, pobreta!,
plors a la terra envia fets rosada,
més dolça que l'amor d'una nineta,
i a qui proclama el món Immaculada,[13]
cant harmoniós[14] envieu-li'n a ma lira,
que a honrar Déu i sa pàtria[15] sols aspira.

Cinc voltes ja cent anys marcat havia
del temps lo gran quadrant des que en mal' hora
la luxúria del Rei venjà en trist dia
un comte, obrint l'estret ab mà traïdora.[16]
I la creu immortal pal·lideixia![17]
davant la sanguinosa lluna mora,
que orgullosa, triümfant,[18] ai!, tremolava
per l'Espanya infeliç, que avassallava.[19]

Pobra Espanya! Captiva, en plors s'amara,
com mare carinyosa a qui robaren
de son amor honest la prenda cara[20]
i a ses plantes l'espòs li assassinaren.
Batuda, encadenada, als peus de l'ara
del profeta infernal[21] l'arrossegaren;[22]
i a la llum de l'incendi, derramada
la sang vegé del fills, i trepitjada.

[7] *punyat*: grapat.

[8] *arbolaren*: hissaren, enarboraren.

[9] *tremolara*: va fer tremolar, va fer onejar.

[10] Hipèrbaton: 'Que obté la seva primera victòria a l'Urgell [que simbolitza la conquesta de la Catalunya Nova], després fa onejar la senyera de la casa comtal de Barcelona sobre els murs de les illes Balears i finalment destrona el rei de València'.

[11] *Fama*: figura al·legòrica, imaginada amb cent parells d'ulls i cent boques i proveïda d'una trompeta per proclamar els mèrits dels seus beneficiaris...

[12] *embalsamada*: perfumada.

[13] Quan Quintana escriu el seu poema, feia ben poc que la Immaculada Concepció de Maria havia estat declarada dogma de fe pel papa Pius IX (l'any 1854, en la seva butlla *Ineffabilis Deus*).

[14] *harmoniós*: sinèresi.

[15] *pàtria*: sinèresi (deixem d'assenyalar-les en casos tan obvis).

[16] 'Ja havien passat cinc-cents anys d'ençà que en un trist dia un comte va venjar la luxúria del rei permetent el pas per l'estret de Gibraltar a les tropes musulmanes.' Referència a la història llegendària del rei Roderic, la Cava i el comte Don Julián.

[17] *pal·lideixia*: empal·lidia (cast.). És a dir: 'La creu immortal empal·lidia davant la mitja lluna tenyida de sang rabiosa'. | *traïdora*: amb sinèresi (tres síl·labes).

[18] *triümfant*: mot llegit sempre amb sinèresi, com a bisíl·lab.

[19] 'La lluna mora que regalimava sang onejava orgullosa i triomfant per tota la infeliç Espanya, a la qual avassallava.'

[20] *la prenda cara*: l'objecte de la seva estimació («son amor honest», el seu fill).

[21] *l'ara del profeta infernal*: Quintana imagina erròniament (o metafòricament) que l'islamisme dedica altars a Mahoma.

[22] *l'arrossegaren*: corregim «la rosssegaren».

En va Pelayo pugna ab fortalesa
des d'un racó d'Astúrias per salvar-la,
i d'aquell mar[23] de roques i malesa
a la pàtria infeliç jura venjar-la,
que[24] l'àrabe triümfant la mira estesa
com catifa a sos peus per estripar-la
i convertir los llocs de Déu morada[25]
en llocs de lliviandat[26] desenfrenada.

Com torrent impetuós trenca la valla
que el llaurador li féu, i ab sanya[27] fera
pel mig dels camps los rocs de la muralla
escampa, invadint tota la pradera,
així s la mitja lluna ab férrea malla
embolica, cruel, l'Espanya entera,
estrenyent fins que tota la domina...
Imposant-li costums, lleis i doctrina.

Mes no en va en Covadonga ressonara[28]
lo crit del poble astur, que ab valentia
des d'aquell niu hissat lo lleó baixara
a ensangrentar ses ungles cada dia.
I un regne a l'invasor arravatara[29]
on la creu del Senyor resplandeixia,[30]
rentant l'afront de pàtria esclavisada
ab mars de sang, cent voltes derramada.[31]

I més tard la Navarra batallava,
i Castella i Lleó, plens de bravura;
Catalunya, Aragó, quiscun alçava
llurs gonfanons sangosos i ab fe pura
a l'infiel poc a poc guanyant anava
les terres que tacà sa planta impura,
restablint la llei santa de sos avis
al venjar cruament antics agravis.

Mes ja l'hora sonà. De sa cadira,[32]
que per dosser la immensitat ostenta,
l'Eternal un instant la terra mira,
i d'un sol cop davant se li presenta
quant en ella s'hi mou, sent i respira.
La lluna musulmana,[33] que ensangrenta
la Ibèria fiel, ne veu, i sa mirada
fa tremolar lo cel, tant és airada.

Llavors crida a Gabriel. La majestuosa
veu pels àmbits del cel forta ressona
i estenent-ne la destra poderosa
mostra a l'àngel lo port de Tarragona.
«Torne[34] a brillar per sempre gloriosa
de Cristo la bandera, que pregona
mon imperi immortal. Que la primera
deixe de ser Mallorca presonera.»

Diu, i en lo llibre d'or l'ordre estamparen
ab lletres de diamant. Un cant de glòria,
puntejant-ne ses lires, entonaren
tots los cors immortals, i de victòria.[35]
A l'àngel escollit acompanyaren
ab desig d'amor sant en la memòria,
i Gabriel d'un sol vol arriba a l'ona
que la platja embesteix de Tarragona.

Deixant llavors del ser pur l'hermosura,
a la matèria humana forma roba,[36]
i banyant-ne sos ulls blaus de dolçura

[23] *d'aquell mar...*: des d'aquell mar.
[24] *que*: perquè.
[25] *los llocs...*: els temples cristians.
[26] *lliviandat*: luxúria (cast.).
[27] *sanya*: acarnissament (cast.).
[28] *ressonara*: va ressonar, havia ressonat.
[29] *arravatara*: Quintana sempre usa la grafia *arrebatar*.
[30] *resplandeixia*: resplendia.
[31] 'Cal molta sang dels enemics per rentar «l'afront» que han fet a la (mare) pàtria.'
[32] *cadira*: aquí, 'tron'.
[33] *musulmana*: corregim sempre «mussulmana».
[34] *torne*: que torni.
[35] 'Els cors d'àngels immortals, acompanyant-se de les seves lires, van entonar un cant de glòria i de victòria.'
[36] És a dir: 'Abandonant la seva bellesa d'ésser purament espiritual, l'àngel pren a la matèria una foma humana' (a la primera edició hi ha coma després de *matèria*).

d'un gentil trobador vesteix la roba;
tot caminant a la ciutat, murmura
melancòlicament cristiana troba,[37]
i ab mà segura l'encordat feria
de l'arpa d'or, llançant rius d'harmonia.

A la vora del mar un palau era,[38]
lo d'en Pere Martell; en aquell[39] dia,
l'home atrevit que el mar ab sa galera
féu murmurar llaurant-s'hi llarga via,
l'hospitalària taula ab fe sincera
a Don Jaume i sos nobles oferia;
tots coberts de la pols de cent batalles,
que un bany gloriós donà a ses fèrrees malles.

És lo Don Jaume de gentil figura,
de majestat i de noblesa plena,
ab la força de l'hèroe i la bravura
del Déu potent que los combats ordena.
L'estrella de son cel, radiant i pura,
entre els llorers d'Urgell brilla serena,
i a Catalunya i Aragó pregona
lo futur esplendor de sa corona.

Del monarca la vista divagava,
sobre les ones rodolants perduda,
ona que el sol serpentejant daurava
tot llançant perles quan se sent rompuda;
i és que en aquella immensitat buscava
terra que esclava jeia i abatuda.
És que el lleó sos fers[40] rompre volia
i com lliurar-la,[41] valerós, rumia.

L'hora arribada en què la sombra esborra
del jorn que fuig l'hermosa flamarada,
dintre dels vasos lo licor ne corre
caient dels gerros en brillant cascada,
quan entra el trobador. Se trau la gorra,
i preludiant tristíssima tonada
una cançó comença, que a la riba
tota plorosa i gemegant arriba.

«Posada enmig del mar, d'ell tot voltada,
com sultana asseguda en rica alfombra,
un' isla gran s'hi veu –desventurada!...–,
que Mallorca l'alarb ab pler la nombra.
De ses costes l'arena abrillantada
l'aigua blava ab amor suaument l'escombra,
i ella en canvi els perfums rics li n'envia
dels tarongers que en ses planures cria.

»Rica, aqueixa isla n'és en fruits, verdura,
en ports, viles; son cel,[42] com mantellina
que el cast pudor amaga quan va pura
a rèbrer a[43] son Déu modesta nina.[44]
Joia que l'opressor guardar procura
més que d'or i de plata rica mina,
joia que inclina la sua[45] testa hermosa
als fers[46] d'esclavitud més vergonyosa.

»I d'aqueix lloc[47] de pau i de bonança,
com buitre[48] famolenc de sa buitrera,
la mahometana nau de nits s'avança,
aborda al traspassar mercant galera,
i abeurada de sang en la matança
a Mallorca la porta presonera,

[37] *cristiana troba*: poema trobadoresc de caràcter no profà.
[38] *un palau era*: hi havia un palau.
[39] *en aquell*: corregim «en quell», que faria el vers coix.
[40] *sos fers*: els ferros (aquí, 'grillons, cadenes') que empresonaven Mallorca.
[41] *lliurar-la*: alliberar-la.
[42] Se sobreentén el verb copulatiu: 'son cel *és* com mantellina...'
[43] *rèbrer a*: escrivim l'infinitiu amb *r* final perquè, com hem dit en l'encapçalament, aquesta grafia és la que per a l'autor imposava l'hiat.
[44] Hipèrbaton: 'El cel de Mallorca és com la mantellina que amaga el cast pudor d'una modesta noia quan s'acosta, pura, a rebre la comunió'.
[45] *sua*: pronunciat amb sinèresi, com a monosíl·lab.
[46] *als fers*: sota els ferros ('grillons', 'cadenes').
[47] *d'aqueix lloc*: des d'aqueix lloc.
[48] *buitre*: forma castellana molt difosa en competència amb la genuïna: *voltor*.

a Mallorca, que veu-la[49] adolorida
i que, com ella, jau trista, oprimida.

»¿I ha de durar més, ai!, l'agonia
d'eixa reina del mar? Aquelles planes
que algun temps respiraren d'alegria
a l'escoltar les trompes catalanes,
¿no veuran en la mar, com aquell dia,
les naus de Berenguer i les pisanes[50]
que a trossejar anaven ses cadenes,
les barres tremolant[51] en llurs antenes?

»Que Aragó i Catalunya porte els passos[52]
a sa germana que captiva plora;
vine, Don Jaume, a fer bocins los llaços
ab què la lliga la cobdícia mora,
i esborra de son cel ab tos forts braços
la mitja lluna que hi brillà en mal' hora.
Fes en son lloc brillar la creu serena...
A Mallorca, barons, que Déu ho ordena!...»

Berenguer de Palou, que l'escoltava
com cavaller la veu[53] d'hermosa nina,
veient lo foc que en lo seu front brillava,
cregué el cantar d'inspiració divina.
De goig, lo cor del bisbe ne saltava,
i ab to que del festí el brogit domina,
«Lo cel», diu, «trobador, aquí t'envia.
Déu ho vol, cavallers. Déu allà ens guia!...»

«Déu ho vol!»,[54] criden tots; ab apostura
gentil, alça's lo Rei, i la mà estesa,[55]
«Jur no deixar», digué, «mai l'armadura
fins haver deslliurat tan rica presa.
Ho jur per Déu i per la Verge pura!...»
I ab un crit ple de fe i de fortalesa,
que retrunyí del moro en la cavorca:[56]
«A Mallorca, barons! Sus!,[57] a Mallorca!!!...»

I molt poc temps després, en Barcelona,
les sales del Consell s'estremeixien[58]
al crit de «Déu ho vol!», que el món atrona
llançat per cent mil veus, que repetien
les riberes del mar i que ressona
dintre el niu a on[59] los buitres ne vivien;
i és fama que, al sentí'l,[60] l'estel de Mahoma[61]
s'embolicà ab un vel d'espessa broma.

L'àngel, en tant,[62] obrint les blanques ales
–més blanques que la neu de dalt baixada,
més que el lliri que estén totes ses gales
sentint, enamorat, la matinada–,
volava, atravessant del cel les sales,
a donar compte a Déu de sa jornada;
i l'Eternal, veient tanta hermosura,
l'inunda d'amor sant i de ventura.

[49] *veu-la*: la veu.

[50] *pisanes*: de la República de Pisa. Es refereix a una expedició anterior, de l'any 1114, que comportà el desembarcament d'una esquadra pisano-catalana a Portopí.

[51] *les barres tremolant*: amb la bandera de les quatre barres voleiant.

[52] *porte els passos*: s'encamini (hi caldria *porten* 'portin', però aquí les necessitats mètriques li fan tractar *Aragó-i-Catalunya* com una unitat).

[53] *...la veu*: com cavaller *escolta* la veu.

[54] És el crit de croada, de guerra santa cristiana.

[55] *i la mà estesa*: enteneu 'amb la mà estesa'.

[56] *en la cavorca*: el mot és utilitzat perquè amb les seves connotacions permet asssimilar els musulmans a animals ferotges, com les del niu de voltor posterior («i que ressona / dintre el niu a on los buitres ne vivien»).

[57] *sus!*: «crit amb què es dóna als corredors d'una cursa el senyal de començar a córrer» (DCVB).

[58] *s'estremeixien*: s'estremien.

[59] *a on*: com hem dit, la grafia de l'època és sempre *ahont* o *hont*.

[60] *al sentí'l*: «al sentir-lo».

[61] Vers hipermètric; però potser l'autor pronunciava *M'homa* ['mˈomə], en dues síl·labes.

[62] *en tant*: sempre té el valor de 'mentrestant'.

CANT SEGON

Acostava's lo temps en què la fulla
de dalt dels arbres poc a poc davalla,
i ab trist mantell de funeral despulla
la treballada terra n'amortalla;
¡pobra mortalla que ab son buf esbulla
lo vent sobre ella mentres, foll, ne balla!...[63]
Acostava's eix temps i ab ell l'aurora[64]
que trossejar vegé la lluna mora.

Vida en les platges i brogit tot era
de les hermoses viles catalanes;[65]
tremola altiva la immortal bandera
sobre cent naus, emmirallant-la ufanes
de son llit en lo fons; i en la ribera
acampades les tropes cristianes,
sospiraven llurs cors plens d'alegria
de muntar a eixes naus per lo gran dia.

I aquest jorn arribà, gai,[66] per la terra
que, seguint-ne la creu, atravessava
la mar, llançant a l'aire un so de guerra
que fins als núvols poderós pujava;
i rodolant-ne d'una a l'altra serra,
les costes de la pàtria despertava,
tot cridant[67] a Mallorca era arribada
l'hora de llibertat, tan sospirada.

Era's[68] un jorn hermós; la mar enviava
son alè pur com infantil pregària,
que les blavisques[69] aigües n'arrissava[70]
tot escopint grans d'or de sa fondària;
i entre l'aigua i l'arena s'aturava
del sol l'ardent[71] i viva lluminària,
fent brillar com estrelles les gotetes
que van llançant les ones inquietes.

Jorn immortal! Ab un segell de glòria
en les fulles daurades t'estampara,
la pàtria, de son llibre de la Història;[72]
cantat pels trobadors, un lloc trobara,
de sos fills escollit en la memòria,[73]
i en ell, com dolç record, gravat quedara.
Jorn lo més gran d'aquesta pàtria mia,
rep lo salut que lo cantor t'envia.

A penes com un globo, el sol s'aixeca,
de foc, allà en lo fons de la marina,[74]
i fent als núvols amorosa mueca
de nit passada plega la cortina,
mentre ab ardents petons les gotes seca
del plor que la floresta n'emblanquina,[75]
un apagat rumor[76] poc a poc sona
i que, creixent, després la riba atrona.

Allà en la platja d'una vila hermosa[77]
(que en Catalunya enmig de totes brilla
com en un ram de flors brilla la rosa,
o enmig de cent galans hermosa filla)[78]
va desfilant la joventut fogosa
(servint a tots les veles de sombrilla)
davant del Rei, que ple d'orgull mirava
tant i tant hèroe que al combat volava.

[63] Hipèrbaton: 'pobra mortalla que el vent esbulla, bufant i ballant enfollit sobre ella'.
[64] *l'aurora*: metonímia per *dia*.
[65] Hipèrb.: 'Tot era vida i brogit a les platges de les boniques viles catalanes'.
[66] *gai*: alegre, joiós.
[67] *tot cridant*: enteneu 'tot cridant *que*'.
[68] *era's*: era (cf. cast. *érase*).
[69] *blavisques*: blavisses (DCVB recull *blaviscós* però no *blavisc*).
[70] *n'arrissava*: substituïm «ne rissaba».
[71] *ardent*: a la primera edició hi ha «ardent'» (és a dir, que Quintana considerava que *ardenta* era la forma regular).
[72] Hipèrb.: 'Dia immortal! La pàtria et va estampar amb un segell de glòria en els fulls daurats del llibre de la seva Història'.
[73] Hipèrb.: '(Dia) cantat pels trobadors, que va trobar un lloc escollit en la memòria dels fills de la pàtria'.
[74] Hipèrb.: 'Allà, al fons de la marina, s'aixeca el sol de foc, encara petit com un globus'.
[75] El sol eixuga la rosada.
[76] *rumor*: remor, brogit.
[77] La vila de Salou.
[78] *filla*: noia, donzella (antic, segons DCVB).

Com a vanguàrdia, en llurs cavalls venien,
prudents i valerosos, los Montcades,[79]
i en ses banderes estampat tenien
de Baviera les armes fortunades,[80]
que molt prompte sos fills esborrarien
per los set pans en camp vermell trocades,
no sens que abans en sang ells les banyassen
i de glòria eternal les coronassen.

Tras ells, Don Nunyo Sánchez caminava,
comte del Rosselló; de Barcelona,
Berenguer de Palou (que tremolava[81]
la santa ensenya que molt alt pregona
son ministeri sant) humil anava;
i, prop dels dos, lo bisbe de Girona,[82]
que trenta cavallers al combat guia
nats en les planes que l'Onyar sacia.

I d'Empúries lo comte; i de Torroella
lo senyor, que cinc-cents fills acompanya
de la comarca dilatada i bella
que el Ter, partint-la, enamorat ne banya.
Llauradors i pastors, que ahir (la rella
en lo fons arrimant de sa cabanya)
juraren al cobrir-se ab l'armadura
glòria en lo camp[83] trobar o sepultura.

Vénen després los cavallers que un dia
sobre el sepulcre sant també juraren
contra l'infiel pugnar ab valentia
i que ab rius de llur sang, pròdigs, regaren
les planes musulmanes[84] d'Antioquia;[85]
o ab rius, també, de caritat secaren
los plors del pelegrí malalt que errava
pel mar d'arena ardent que el rodejava.

I Cervelló, Alamany, i el de Mendiona,[86]
i altres i altres barons d'estirpe clara,
dignes tots de cenyir una[87] corona,
no tan brillant com la que el cel prepara
al que la Fama ab trompes cent pregona
de nous llorers haver-se ornat encara.
Llurs cendres despertar no pot ma lira,
que ja horrors solament, combats, respira.

La vila de Salou s'estremeixia[88]
en sa platja veient tanta hermosura,
i ab ulls enamorats s'entretenia
contemplant a sos fills plens de bravura,
que el pendó de les barres conduïa
mar endins, a trencar bandera impura,
entrant en les galeres ab gran pompa
al crit agut de la guerrera trompa.

Des de coberta, lo soldat cridava
l'adéu-siau a les natals muntanyes;
tendre cantar que trist se barrejava
ab los plors maternals en les cabanyes,
ab los gemecs de l'ancla, que arrancava
lo mariner, del mar en les entranyes,
i ab lo rumor de l'ona, que, adormida,
se sent d'un cop de quilla migpartida.[89]

[79] *Montcades*: Quintana escriu sempre «Moncada» i «Moncades».

[80] «Els antics genealogistes feien derivar-lo [el llinatge Montcada] d'un rei sàrmata anomenat Hèrcul, dels ducs de Baviera i de Carles Martell a través del llegendari Dapifer de Montcada, un dels anomenats *Nou Barons de la Fama*» (GEC).

[81] *que tremolava*: que feia tremolar (*onejar*) al vent.

[82] Berenguer Dalmau va ser el bisbe de Girona entre 1114 i 1140 (GEC).

[83] *en lo camp*: en el camp de batalla.

[84] *musulmanes*: a la primera edició sempre escrit «mussulmanes».

[85] *Antioquia*: pronunciat *An-tio-qui-a*. (es refereix al patriarcat d'Antioquia, a Terra Santa).

[86] Noms de cavallers: Guillem de Cervelló, Ramon Alamany i Guillem de Mediona.

[87] *cenyir una*: hiat entre aquests dos mots.

[88] *s'estremeixia*: s'estremia.

[89] Hipèrb.: 'El cant tendre de comiat que els soldats dirigien a les muntanyes natals es barrejava amb els plors de les mares des de les seves cases, amb els gemecs de les àncores que els mariners arrancaven de les entranyes del mar i amb la remor de les ones sorpreses enmig del son per les quilles de les naus que les fendien'.

¿Vist no haveu mai cavall tras la barrera,
que el fre mossega contemplant la via
i el pit hermós cobreix blanca bromera,
al sòl llançant-la que ab sos peus feria?[90]
Alça les clins, obrint-lo,[91] i la carrera[92]
dòcil emprèn, creient la mà que el guia,
i tant més corre i l'esperit alenta
quant[93] l'esperó sos flancs, cruel,[94] ensangrenta.

Així les naus que l'àncora aferrava
estenen poc a poc la blanca vela
que el vent, passant-ne, ab sos pulmons inflava;
lo rem del mariner, ferint-lo, entela
del mar l'immens cristall; ab força clava
cavaller en son banc la llarga espuela[95]
que els fa partir com disparada bala
seguint la via que el timó senyala.

Com un vol de blancs cisnes al posar-se
sobre les aigües de l'estany serenes
i que un a un rellisquen al llançar-se
sobre el polit mirall del marc d'arenes,[96]
des de la riba al mar també engolfar-se,[97]
de son pes orgulloses les antenes,
mira la vila que amorosa atura
l'últim adéu que el mariner murmura.[98]

Ja de la costa la volguda serra
l'última llum del sol il·luminava
i de la plana la fecunda terra
la nit ab vel espès embolicava.
A l'avançar, la son los ulls aferra
del soldat de la Creu... Ai!, ignorava
que mentres ell se glonxa[99] sobre l'ona,
l'Enemic sobre d'ell llampega i trona.

Sentat allà en lo fons d'horrible sima[100]
d'un abisme sens fi –que té per gala
la supèrbia i 'l[101] pecat, i que l'anima
ab sa llum venjadora el foc que exhala
remordiments i plor–, ab calma esgrima
pensaments[102] negres com del corb ho és l'ala,
ses ungles rosegant ab ràbia fera,
Satan, que al cel pujar encara espera.[103]

[90] Hipèrb.: '¿No heu vist mai cavall que des de darrere una barrera contempla (impacient) el camí, mossegant el fre i amb el pit cobert de blanca bromera que la mateixa agitació del seu cos fa que caigui al sòl que ell colpeja amb les seves peülles?'

[91] *obrint-lo*: en el moment que li obren el pas.

[92] *carrera*: correguda (o *cursa*, segons el gal·licisme consagrat per la llengua normativa).

[93] *i tant més corre . . . quant*: com més mal li fan amb l'esperó més corre i s'esforça, obedient.

[94] *cruel*: pronunciat amb sinèresi.

[95] *la llarga espuela*: els rems amb què els cavallers fereixen el mar («l'immens cristall»).

[96] *el marc d'arenes*: la platja.

[97] *engolfar-se*: endinsar-se en el mar.

[98] Hipèrb.: 'Des de la riba, la vila de Salou (que recull amorosa l'últim adéu que els mariners murmuren) mira com les antenes de les naus (orgulloses del pes que transporten) s'endinsen en el mar, que és com un polit mirall emmarcat d'arenes, i se les afigura («mira») com un vol de cignes blancs que, al llançar-se un per un sobre les aigües d'un estany per posar-s'hi, llisquen uns instants sobre la serena superfície'.

[99] *se glonxa*: es gronxa (Quintana escriu «s'aglonxa»). El DCVB diu que *glonxar-se* és empordanès –però sempre ho havíem dit així a la ciutat de Girona, almenys abans que comencéssim a *columpiar-nos*...– i el DECat no en parla (tot i que esmenta formes amb *gl-* a la Rioja i a la Lorena...).

[100] *sima*: corregim «cima», que és clarament un error.

[101] *i 'l*: ho escrivim així per indicar que hi ha elisió i no sinalefa (que suposaria una síl·laba més).

[102] *esgrima / pensaments*: rumia, es baralla amb els seus pensaments.

[103] Hipèrb.: Satanàs, que encara confia tornar a pujar al cel, assegut al fons de l'horrible sima d'un abisme sens fi (perquè s'envaneix de la seva supèrbia i dels seus pecats, i a qui la llum venjadora del foc de l'infern, que fa exhalar remordiments i plors a les ànimes dels condemnats, encara engresca més), està rumiant pensaments negres com l'ala del corb, rosegant-se les ungles amb ràbia ferotge'.

Allí s'estava quan, potent, ressona
la veu del Déu que el firmament governa,
i per les voltes divagant atrona
los habitants de la infernal caverna.[104]
A l'escoltar-la, el flanc la ira esperona
de l'àngel mal[105] contra la Llei Eterna,
i no podent tranquil allí sentir-la,
llança's[106] al món, osat,[107] per resistir-la.[108]

Sobre un cavall cabalga que formara[109]
d'un puny de núvols[110] al sortir de terra;
I estenent-los tras ell l'aire emmascara,
a la lluna i'ls estels fent crua guerra.[111]
Sobre la costa arriba, i prest repara
en la immortal bandera, que s'aferra
ab sos plecs de les naus en l'alta antena,
que en ses espatlles du la mar serena.[112]

Llavors, sa tropa ab ronca trompa crida,
que els morts fa tremolar dins sa mortalla,
i de l'infern cixint espavordida,
vola pels aires com un bri de palla.[113]
Ab son prompte[114] mirar, la força amida[115]
dels esquadrons que apresta a la batalla,
i les altives mans fieres ordenen
rompre els grillons que l'huracan enfrenen.[116]

Corre la tropa i les comportes obre
del vent furiós que encadenat dormia,
i a l'observar que llibertat recobra,
crits i bruels al firmament envia.
Força, llavors, i potestat li sobra
per desbartar[117] lo mur que l'oprimia,
mes reposa un instant; després se llança
i al món enter son buf terrible alcança.

Tal en jorn de motí la turba calla
si a trossejar arriba ses cadenes:
Muda, terrible, abans de la batalla
un sol respir escoltaràs a penes.
Ai!, que al saltar intrèpida la valla
tenyirà ab sang calenta les arenes
i el torbellí sa punta tan alt puja
que de crímens a terra torna en pluja.

Vola llibre[118] lo vent per la planura
de l'ample mar, inflant furiós les ones;
a muntanyes immenses per l'altura
semblen, i al càurer[119] alcen, baladrones,[120]
brams, que ab los seus units, la por impura,
a l'estrellar-se en les veles rodones,
al somni quiet dels mariners barregen
mentre eixes veles ab furor trossegen.

[104] Hipèrb.: 'Aleshores ressona per les voltes de la caverna infernal la veu de Déu, atronadora a les orelles dels seus habitants'.

[105] *mal*: malvat, dolent. | Hipèrb.: 'La ira esperona contra la Llei de Déu el flanc de l'Àngel malvat'.

[106] *llança's*: es llança.

[107] *osat*: agosarat.

[108] Hipèrb.: 'En escoltar-la, l'àngel malvat sent com si la ira li esperonés el flanc per animar-lo a oposar-se a la llei de Déu, i no podent suportar-ne la veu, surt a l'exterior per combatre-la'.

[109] *que formara*: que va formar, que va crear.

[110] *puny de núvols*: grapat de núvols.

[111] Hipèrb.: 'Satanàs cavalca un cavall que deixa darrere seu un rastre de núvols negres (dels quals va ser format) que oculten la lluna i els estels, enfosquint l'ambient'.

[112] Hipèrb.: 'Divisa la bandera immortal, que amb els seus plecs s'embolcalla, com si s'hi aferrés, a l'alta antena de les naus que la mar serena porta sobre les seves espatlles'.

[113] Hipèrb.: 'Llavors, amb una trompa que de tan ronca fa tremolar els mateixos morts dins de les seves mortalles, Satanàs crida les seves tropes, que ixen espaordides de l'infern i vénen volant pels aires com brins de palla'.

[114] *prompte*: ràpid (aquí potser amb el matís de 'peremptori').

[115] *amida*: corregim «mida» (l'elisió amb l'última vocal del mot anterior permet interpretar-ho així).

[116] Hipèrb.: 'El dimoni mira les forces de què disposa per fer entrar en la batalla i els ordena, amb les seves mans altives i feres, que trenquin els grillons que contenen l'huracà'.

[117] *desbartar*: corregim «desvartar», que deu ser *desbaratar*.

[118] *llibre*: lliure.

[119] *càurer*: caure (conservem la grafia que justifica l'hiat que l'autor pretenia).

[120] *baladrones*: baladreres.

Sobresaltats desperten,[121] i al mirar-ne
la destrucció fatal que els amenaça,
creuen la mort dintre la mar trobar-ne
i un solc lo plor sobre ses galtes traça.
Les fràgils fustes entre si al xocar-ne,
la por la sang dintre ses venes glaça.
Ningú parla ni es mou; sols se sentia
lo trist soroll que l'huracan movia.

Enmig de tant perill i pena tanta,
lo pensament al cel piadós invoca,
i una oració fervent, humil i santa
de dintre el cor exhala's per la boca.
Un serafí entre ses mans l'aguanta
i no la solta fins que al sòlio[122] toca
de l'Eternal, que trona a l'escoltar-la;
i a l'àngel mana ab forta mà venjar-la.

Pren l'asta d'or, Gabriel, i d'un cop d'ala
atravessant lo firmament, arriba
enmig la tempestat que les naus tala.
Mira a Satan i son coratge aviva,
i enarbolant la llança, més que bala
ràpida, sobre el front ferida viva
obre al tirar-la del rebelde i 'l llança
allà a on mai l'etern sofrir descansa.

Les crins prenent al vent, a sa cadena
porta'l, i un mur entorn la presó posa
que eternament sa ràbia boja enfrena.
Calma's la tempestat; la mar reposa,
tornant a emmirallar lo cel serena;
i l'àngel, que a pujar dalt se disposa,
traça l'arc de la pau[123] sobre la volta
que el sol brillant i mansament revolta.

Les naus rellisquen sobre l'ona mansa,
les veles destrossades desplegant-ne,
i la brisa que ab calma les balança[124]
als rems auxili va ab amor prestant-ne.
Lo mariner entona d'alabança
un cor a Déu, que escapa al cel volant-ne,
i lo soldat, que ja Mallorca obira,[125]
de guerrejar per l'hora ansiós sospira.[126]

Toquen les proes l'anhelada riba
i sos braços de ferro l'ancla clava,
i la bandera catalana altiva
ha poc[127] en terra mora tremolava,[128]
corre la sang de l'enemic que arriba
a oposar-se al torrent que el mar llançava,
al Rei donant-ne la primer' victòria,
presagi cert de tanta i tanta glòria.[129]

Caminava pel cel la nit obscura
quan, fatigats de sang i de matança,
del combat despullant la vestidura,
la deixen ab la llarga i forta llança.
Altra pregària a l'Eternal murmura,
al dormir-se, son cor ple d'esperança,
i sols lo crit dels vigilants s'escolta,
que a temps iguals lo campament ne volta.

[121] *desperten*: la tripulació.

[122] *sòlio*: soli, tron.

[123] *l'arc de la pau*: és l'arc de sant Martí, que recorda la promesa de Jahvè de no enviar cap més diluvi universal (Gènesi, 9:8-17).

[124] *les balança*: les bressa.

[125] *obira*: albira.

[126] Hipèrb.: 'A la vista ja de Mallorca, el soldats sospiren ansiosos perquè arribi l'hora de lluitar'.

[127] *ha poc*: 'fa poc que' (a l'original, *a poch*).

[128] *i la bandera ... tremolava*: al cap de ben poc temps d'haver començat a onejar altivament la bandera catalana sobre terra sarraïna.

[129] Hipèrb.: 'Feia ben poc que la bandera catalana onejava altiva sobre terra mora, que ja arriba l'enemic a oposar-se al torrent de cristians que el mar ha llançat a les seves platges. Corre la sang de l'enemic i el rei obté la primera victòria, presagi de la glòria que s'apropa'.

CANT TERCER

Vint anys a penes corregut havien
des que el primer vagit del Rei sonava
i els trobadors sos alts fets difundien,
ja son renom per l'univers volava.
Com allà en la muntanya, quan envien
les nuvolades ab què es coronava
trons rodolants que, els ecos repetint-ne,
va llur ressò la immensitat omplint-ne.

Fruit d'un engany que al cavaller honora,
al cavaller fidel que l'imagina:[130]
fill d'una santa que Provença adora
dins son record, com son amor la nina,[131]
i del monarca que caigué en mal' hora,[132]
com flor brillant que el tràmec extermina,
en los camps de Muret, que, ab la memòria
de sa mort de soldat, diuen sa glòria.

Cants d'alabança al presentar-lo entona
de Déu l'esposa fiel, la Iglésia santa.
Un miracle lo salva, i la corona
al posar en son front, de glòria tanta
esdevenir[133] a son país pregona,
que a sos rivals secretament espanta;[134]
i quan més tard se llança a les batalles
la terra va sembrant-ne de mortalles.

Domina ferm del regne la noblesa,
que, de vassalla, alçava's en senyora;[135]
guanya i torna l'Urgell a sa comtesa,[136]
i de València el rei, humil, l'implora.
Desafiant del mar ample la bravesa,
vist l'haveu arribar en terra mora,
i enarbolant les barres catalanes,
ab sang regar les dominades planes.

Era lo jorn, lo jorn de la batalla
sepulcre de la lluna mallorquina,
que acaba al peu de sa potent muralla
i al sol ardent de Líbia la confina.
Ai!, que la Parca espolsa sa mortalla
mentres lo ferro ensangrentat fulmina!...
Ai!, que entre els morts estesos per les eres,
fills ploraran de Cristo les banderes!...[137]

L'aurora a penes a plegà' ajudava
son vel hermós al vespre que fugia,
quan en massa l'exèrcit despertava,
les armes, animós, prompte amania.
De goig l'esclava terra tremolava
veient que el jorn de llibertat lluïa,
obrint les seques goles, al venjar-les,
en musulmana sang per abeurar-les.

Alça's enmig del camp, sobre una altura,
modest altar que humil la creu ostenta;
humil i gran!, que[138] raigs entorn fulgura
de llum plena de fe que a tots calenta.
La víctima innocent, de taca pura,
Berenguer de Palou a tots presenta,
i a l'invocar sobre ells de Déu la glòria,
«Correu», los diu, «correu a la victòria!»

[130] L'engany que va produir la concepció de Jaume I (explicat per Ramon Muntaner als capítols 3-5 de la seva *Crònica*).

[131] Maria de Montpeller.

[132] Pere el Catòlic, mort a la batalla de Muret.

[133] *esdevenir*: esdevenidor.

[134] Hipèrb.: 'I més tard, coronant-se rei, pregona per al seu país un futur (*esdevenir* 'esdevenidor') de tanta glòria que en secret els seus rivals se n'espanten'.

[135] 'Domina amb fermesa la noblesa del regne, que fins aleshores se n'havia ensenyorit' («de vassalla, alçava's en senyora»).

[136] 'Conquista l'Urgell i el torna a la seva comtessa'. La pronúncia *comtesa* és confirmada per la rima amb *bravesa*.

[137] Hipèrb.: 'Les banderes ploraran que entre els morts estesos per les eres hi hagi també cristians'.

[138] *que*: perquè.

Com l'aigua d'una font que, retinguda
de l'aixeta per força, dorm quieta,
i a l'obrir-la se llança, com si, rude,
la mà hi pesàs de poderós atleta,
inundant-ne la pica en sa caiguda
que en sa impaciència durament apreta;
corren així les tropes ab bravura
les feres a embestir en sa espessura.[139]

La vanguàrdia, com fletxa disparada
de la ballesta, a l'enemic camina,
com nuvolada de llampecs prenyada
que pel cel vola, mort sembrant i ruïna;[140]
i al descobrir estesa ja i formada
enmig del pla la tropa sarraïna,
crit animós al firmament envia,
que atronador la selva repetia.

Com enmig de la mar nau combatuda
per un fort temporal que –trossejada,
sens veles ni timó– creia's perduda
o en terra estranya per gran sort llançada,
veu al nàixer lo jorn la coneguda
platja, obira la pàtria sospirada,
així, el[141] soldat joiós lo cor respira
i l'hora de combatre ne sospira.[142]

Qual immensa volada de palomes,[143]
o del riu Ter, que en dos l'Empordà talla,
allà en l'hivern les blanquinoses bromes,
l'infiel espera en ordre de batalla.
Lo sol que, alçant-ne de pertot aromes,
son raig ardent del carro d'or davalla,
fa ses armes brillar com les arenes
les matinades de l'estiu serenes.[144]

Ràpida avança en dos meitats partida
la tropa catalana, governada
la part esquerra, forta i aguerrida,
per lo comte d'Empúries i ajudada
dels cavallers del Temple. Ja la mida
sols de ses llances ne contempla airada
entre ella i l'enemic; un salt l'esborra,[145]
i a doll la sang pel mig del camp ne corre...

Tal com trenca un llampec la nuvolada,
o el torbellí quan ronca per la serra,
obre's ample camí la tropa osada,[146]
informes restos escampant per terra;
i així com en los camps cau la daurada
espiga, al cop terrible que l'aterra,
cauen així les testes musulmanes
al cop segur d'espases catalanes.

¡Glòria a vosaltres, de la pàtria mia
fills immortals! La vostra, victoriosa,
fou la primera ensenya que aquell dia,
sa divisa mostrant tota orgullosa,
al crit de Berenguer corresponia;
de les llunes alçant l'oberta llosa,
per tancar-la després ab força tanta,
que eternament captives les aguanta.

Allà va el noble comte! Sa cimera
s'alça en lo més espès de la batalla,
com en lo pla l'altíssima palmera;

[139] *espessura*: transcrivim «espesura».

[140] *ruïna*: pronunciat *ruí-na*, amb diftong creixent.

[141] *així, el soldat*: a la primera edició hi ha «axí l' soldat» (hi caldria «així, al soldat» o, hipermètricament, «així, del soldat»).

[142] Hipèrb.: Com la nau que es troba enmig del mar combatuda per un fort temporal i que, com que ha quedat trossejada i sense veles ni timó, ja es creia perduda o en el millor dels casos naufragant en una terra estranya, però en fer-se de dia descobreix que té a la vista la platja coneguda de la seva pàtria, així el cor joiós del soldat respira (per 'glateix'?) i sospira perquè arribi l'hora de combatre.

[143] *palomes*: coloms.

[144] Hipèrb.: l'exèrcit infidel que, posat ja en ordre de batalla, espera la sortida del sol sembla una immensa volada de coloms o les blanquinoses bromes del riu Ter (el que divideix l'Empordà en dues parts) a l'hivern. El sol, amb el seu raig ardent que davalla del carro d'or (=el sol, el carro que condueix Apolo) fa que les seves armes brillin com brillen els grans de sorra (d'una la platja) les matinades serenes de l'estiu.

[145] esborra la distància (de la llargada d'una llança) que els separava de l'enemic.

[146] *osada*: ardida, agosarada.

son ferro segador turbants ne dalla,
i, qual si fossen fets de tova cera,
caps –aquí– i braços, mans –allí– ne talla.
Mai cap lleó, un ramat a l'embestir-ne,
logra tal solc de sang sa garra obrir-ne.[147]

En tant, la dreta, al mando dels Montcades,
vingué a les mans també ab l'esquerra mora.
Ja tres voltes de vèurer[148] arrancades
ses llunes la vergonya al rei devora;
i pam a pam perdudes tres vegades
la catalana host trista deplora.
Ai! que dels pocs l'ardor i valentia
la immensa multitud ne detenia.

Furiosos, los Montcades, com la fiera
a qui detura el pas una estacada,
per arribar al fill que en va l'espera
famolenc en sa cova; sa mirada
enmig dels esquadrons claven certera,
i a Déu clamant, la llança enarbolada,
com les lleuves[149] de neu de la muntanya
sobre ells ne cauen ab furiosa sanya.

Ja re els atura en sa carrera loca,
ample torrent de sang tras ells davalla;
la resistència més sa ira provoca,
i foradant de ferro la muralla
que el brio seu i llur poder sufoca,
arriben fins al cor de la canalla,
formant-hi un pedestal de calaveres,
sobre d'ell per hissar-hi ses banderes.

Oh vós, de cel i terra la Senyora!
Lliri més pur que el pensament que inspira
l'amor de mare a qui el fillet adora,
estel que el nàufrago en son cel obira,
guarda i consol de l'orfenet que plora,
donau força a ma veu, plors a ma lira,
i cantaré dels hèroes, per memòria,
la trista mort després de tanta glòria.

L'àrabe rei, al veure destrossades
en lo cor[150] ses legions, aïrat[151] envia
les agarenes[152] tropes a bandades,
contra el puny[153] de valents que els embestia.
Ja les espases, de ferir cansades,
la mà robusta dret al cor no guia;
i al veure el núvol d'enemics que els volta,
volen morir matant un' altra volta.

Com toro enmig del circo,[154] que s'atura
esgarrapant la terra ab ràbia fera,
mostrant l'ensangrentada cornadura
que omplirà de cadàvers la barrera
i flairant l'enemic, ple de bravura,
tranquil, serè, lo cop fatal espera;
així els nobles germans,[155] així's, morien,
mentres sa glòria a Catalunya envien.

Caigueren los valents. Glòria als Montcades!
Com arbre altíssim[156] que un llampec aterra,
i que al caure, ab les rames calcinades,
umple de por a l'adormida[157] serra,
al morir, ses espases amossades
cent espurnes de sang sembren per terra;
l'última llum que llança a l'apagar-se
l'antorxa, al somni[158] etern ans d'entregar-se.[159]

[147] Hipèrb.: (hauria de dir «mai *de* cap lleó» o «*amb* sa garra»): 'Mai les garres de cap lleó embestint un ramat han pogut ocasionar un sol de sang com el que causa l'espasa del comte (son ferro segador) entre els enemics (portadors de turbants).'

[148] *vèurer*: veure (fa hiat amb el mot següent).

[149] *lleuves*: allaus.

[150] *cor*: centre, nucli.

[151] *aïrat*: irat.

[152] *agarenes*: àrabs (descendents d'Agar, dona d'Abraham).

[153] *puny*: per *punyat* (en el sentit de 'grapat', 'colla').

[154] *circo*: la plaça de toros, no pas el circ romà.

[155] Els germans Montcada.

[156] *altíssim*: *sic* a l'original.

[157] *l'adormida:* transcrivim «la dormida».

[158] *somni*: son (sembla castellanisme semàntic, influït per la polisèmia de *sueño*).

[159] Hiperb.: 'com l'última llum que llança l'antorxa en el moment d'apagar-se, abans de lliurar-se al son etern'.

Tal qual en lo desert la temerosa
ramada de moltons, que n'observara
com la pantera ab ira sanguinosa
lo pastor ab ses ungles estripara,
i glaçada de por fuig pressurosa,
fins que la pleta veu, loca, no para,[160]
orfe lo català de qui el regia,
covard, lo pit a l'enemic desvia.

Quan, per sort de ma pàtria i de l'Espanya,
Don Jaume el victoriós, Don Jaume arriba.
Observa, des del coll de la muntanya,
morts i més morts que el d'Empordà n'estiba,
i com,[161] en mans d'una guerrera sanya,
del moro camp fa alçar-ne flama activa,
que a son monarca pregonant-ne glòria,
fanal hermós serà de sa victòria.

¿Mes què miren sos ulls? ¿Són dels Moncades
les fugitives tropes que, cobertes
de pols i sang, arriben desbandades?...
«Sant Jordi i Aragó!, ¡Antes omplertes
de cadàvers les planes, trossejades
mes banderes mirar, mirar obertes
en mon cos cent ferides, que observar-ne
l'espatlla a l'enemic los meus tornar-ne!»

Diu, i en sa fúria generosa clava
en los flancs del cavall l'espuela dura,
que, al sentir-la, sos peus en terra grava
i se llança veloç des de l'altura.
Fins al mànec sa espasa fiel enclava
en lo pit del primer que el pas li atura,
i ab força tal entorn sa mà esgrimia,
que un cel de tempestats apareixia.

Ses ones espumants la mar desboca
contra la terra que envejosa mira,
i al trobar-se de cop davant la roca,
aniquilar-la vol, bramant-ne d'ira.
Orgull!... que[162] a penes al pigmeu ell toca,
a bocins lo colós pels aires tira.[163]
Don Jaume n'és la roca, i les onades,
les alàrabes tropes destrossades.[164]

Que en la victòria fiant, ja les cadenes
a l'agressor l'emir li preparava;
i ni les naus, contra sa fúria, a penes,
ni son Déu, creia, a protegí'ls[165] bastava.[166]
A l'arribar ja quasi a les arenes
com la mar i creient que les saltava,
sa tropa troba la host aragonesa,
que a trossos per lo camp la deixa estesa.

L'empordanès, en tant, furient venia,
tenyida ab sang sa espasa i ses banderes,
i ansiós de nova glòria, n'estenia,
per arribar al Rei, unes passeres
de testes fetes, que sa mà partia,
desdenyant-se de fer-les presoneres,
puix tant més a sa pàtria tots venjaven
quants més cadàvers per lo sòl llançaven.[167]

[160] Hiperb.: 'Com el ramat de moltons temorosos que observen com la pantera destrossa i mata el seu pastor i bojos de por fugen corrents fins arribar a la pleta'. L'expressió «glaçada de por» és contradictòria amb la reacció de fugida immediata.

[161] *com*: com que.

[162] *que*: perquè.

[163] El sentit és: l'amenaça invencible que suposa el mar furiós i desbocat per a la roca és només aparença, pura vanaglòria («orgull!...»), perquè en realitat és la minúscula roca la que esmicola les onades que li arriben.

[164] *...les alàrabes tropes*: les onades *són* les tropes àrabs.

[165] protegí'ls: «protegir-los».

[166] Hipèrb.: 'l'emir creia que ni les naus ni el seu déu amb prou feines bastarien per protegir els cristians agressors de la fúria dels musulmans'.

[167] Hipèrb.: 'Mentrestant, l'empordanès (=el comte d'Empúries) s'acostava furiós amb l'espasa i les banderes tenyides de sang, ansiós de més glòria; i per poder arribar fins al rei anava fent unes passeres formades per caps d'enemics tallats per la seva pròpia mà, ja que considerava que com més morts fessin més venjaven la pàtria, i per tant desdenyava de fer presoners.'

Ja l'àrabe cedeix; com la muralla
que al batre dels aríetes[168] flaqueja,
mira, covard, perduda la batalla
al cop terrible que sos flancs trosseja.[169]
L'emir, ab son cavall que l'aire talla,
escapa, el cor[170] rabiós i ple d'enveja;
i els seus, llavors, com llebre temerosa,
corren al mont en fuga vergonyosa.

Don Jaume enmig dels fugitius feria;
i ferint, arrastrat per sa bravura,
lo trobarà la llum de l'altre dia.[171]
Quan la cara coberta d'amargura
que els Montcades, li diu, perdut havia,
Berenguer de Palou sa fúria atura;[172]
i el noble Rei per sos barons plorava
mentre el soldat victòria li cridava.[173]

Era la nit. A trossos les vermelles
barres pertot lo vent acariciava,
que ab llurs esquinços[174] mirant-les molt més belles,
«Glòria al Monarca!», ab elles murmurava.[175]
I ell, en tant, a la llum de les estrelles,
dels Montcades los restos freds buscava,
i ab llàgrimes regant-los al trobar-los,
ab altres rius de sang jura venjar-los.

I poc després la terra los rebia
a on trencaren ensems[176] la lluna mora,
que humitejat lo plor del Rei havia.[177]
Pau al Monarca que al vassall ne plora!...
Les gotes que l'ull trist al sòl envia,
un arbre faran nàixer en[178] bon' hora
que amor darà per fruits, i de les fulles
benediccions seran-ne les despulles.

[168] *aríetes*: aricts.

[169] Hipèrb.: 'Com muralla ressentida pels cops dels ariets, davant del cop terrible de l'enemic, que destrossa els seus flancs, l'àrab reacciona amb covardia i considera perduda la batalla'.

[170] *el cor*: amb el cor.

[171] Quan es torna a fer de dia encara està combatent amb l'exercit enemic en desbandada.

[172] El rei només atura en sec la seva fúria quan Berenguer de Palou, amb cara plena d'amargura, li diu que els Montcada han mort a la batalla.

[173] Mentre els soldats entorn seu celebren la victòria, el rei només pot plorar per la pèrdua dels Montcada.

[174] *esquinços*: per «esquinços», «esquinçalls» (Quintana escriu *esquins*).

[175] Hipèrb.: 'El vent feia voleiar (acariciava) les barres vermelles de les banderes esquinçades; i trobant-les així encara més belles que senceres, s'afegia al murmuri amb què (les banderes, onejant) glorificaven el Rei.'

[176] *ensems*: tots dos germans junts.

[177] Els rebia la mateixa terra del lloc on havien mort i sobre la qual havia plorat el rei.

[178] *nàixer en*: cal fer hiat entre aquests dos mots.

CANT QUART

La captiva Mallorca sospirava
escoltant la remor de sa cadena
i ab melancòlics ulls ne contemplava
les catalanes tendes, que, serena,
la reina de la nit les platejava.[179]
Enviava'ls-hi[180] els sospirs banyats ab pena,
perquè la trista encara no sabia
que l'altre jorn sa llibertat veuria.

Dos mesos ha[181] que les vegé plantades
com cèrcol acerat que l'estrenyia,
despertant ab ses torres trossejades
al cop terrible que sos flancs feria.
I des llavors, les pedres arrancades
no llàgrimes de dol, són d'alegria
–com màrtir en lo circo,[182] que cantava
perquè sa mort lo cel li assegurava.[183]

Dos mesos de fatiga i de matança,
de sofriment, de penes i de glòria;
jorns que al naixe', el crusat, ple d'esperança,
creia lo llor guanyar de la victòria
i escriure de sa pàtria la venjança
ab sang sobre les fulles de la Història.[184]
Ai!, que, al caure, trobava sa mirada
sempre l'àrabe lluna enarbolada.[185]
D'aquell jorn immortal la vetlla n'era;
la lluna poc a poc formant anava
una roja corona que, agorera,[186]
un despertar de mort profetisava.
Tot en lo camp ne dorm; ni la palmera
ses palmes a l'impuls del vent glonxava.[187]
Calma terrible i trista, que anuncia
la tempestat furiosa que venia.

Sobre la pell llustrosa d'una fiera
que de terror omplí la selva un dia
i cadàver la féu sa mà certera,
lo gran Montcada d'Aragó dormia.
Tan profunda és la fe que en ell impera,
que el triümfo[188] de la Creu sempre somia,
i més cert eixa nit lo contemplava
puix[189] dins Mallorca creia's[190] que imperava.

De cop sa vista pels espais se llança,
a mils i mils comptant-ne les estrelles,
i enmig d'aquella universal bonança
adora de son Déu les meravelles.
Quan, sobre un núvol blanc que llest[191] avança
vers ell, ne veu dos lluminàries belles;
i dins sa tenda a penes aturades,
apareixen-li[192] enmig los dos Montcades.

«Oh, Don Jaume!, oh, mon Rei!», l'un d'ells murmura
ab veu com la d'un àngel harmoniosa.
«El Déu[193] que alè li dón' a la criatura

[179] *la reina de la nit*: la lluna.
[180] *enviava'ls-hi*: 'els enviava'.
[181] *dos mesos ha*: fa dos mesos que els cristians van muntar el setge de Ciutat de Mallorca.
[182] *circo*: el circ romà.
[183] Com més pedres li arrenquen més se n'alegra, perquè la seva destrucció té per objectiu el seu alliberament.
[184] *jorns . . . Història*: 'dies que en el moment de néixer feien que els croats se sentíssin plens d'esperança d'obtenir la victòria i poder escriure en els fulls del llibre de la Història que la seva pàtria havia estat venjada'.
[185] Hipèrb.: 'Al caure el dia, veient que la bandera de la mitja lluna continuava onejant, els croats constataven que tampoc no s'havien acomplert les esperances suscitades per l'aurora.'
[186] *agorera*: malastruga, de mal averany.
[187] *glonxava*: gronxava.
[188] *triümfo*: pronunciat bisíl·lab.
[189] *puix*: puix que (corregim «puig»).
[190] *creia's*: creia (cast. *creíase*).
[191] *llest*: ràpid, lleuger.
[192] *apareixen-li*: '(se) li apareixen'; interpretem així l'*apareixentli* de l'original (en comptes de com *apareixent-li*).
[193] *el Déu*: en aquest cas, malgrat que cal comptar dues síl·labes, Quintana escriu «l' Déu» en comptes de «lo Déu».

envia'm a estripar la misteriosa
cortina que al mortal presenta obscura
del que vindrà la fulla portentosa.
Ou, no al súbdit fidel[194] que amant s'inclina,
al missatger de voluntat divina.[195]

»Demà, a penes lo sol per sa carrera[196]
començarà a sembrar llavors de vida,
al crit agut de la trompa guerrera,
tes tropes volaran a l'embestida.
De nou ses ungles pintarà la fiera,
mes, la supèrbia mora al fi rendida,
ta bandera triümfant, ensangrentada,
obirarà pertot ta real mirada.

»No acaba aquí ta glòria: de València
caure veuràs les àrabes muralles;
i més tard les de Múrcia, en ta impaciència,
postraràs a tes plantes com vassalles.
Veig per terra los reis que, ta sentència
a l'escoltar, 'rosseguen les mortalles
que a llurs tronos, per sempre, los destina
l'ardenta fe que a tos soldats domina.[197]

»Mira: la mar de Màrmara balança,[198]
oh senyor, una esquadra aragonesa
que contra el turc a guerrejar se llança,
de sos exèrcits fent-ne llarga estesa.
Lo món veurà complir-ne sa venjança,
que del grec provocara la vilesa,
i son crit l'almogàver al donar-ne,
la superba Bizàncio tremolar-ne.[199]

»I més tard, quan –unida la Castella
a l'Aragó– una sola monarquia
sia l'Espanya, com una centella
a esborrar l'islamisme, ab valentia,
volaran ses banderes. Pura i bella,
la santa creu, hissada en aquell dia
veurà l'Àfrica, trista i admirada,
sobre el cel blau de la gentil Granada.[200]

»Vençut llavors, alçada una barrera
que no saltarà mai, l'àrabe mira.
No!, que la sang cristiana que caiguera
a l'espanyol més viva fe li inspira,
i, de Lepanto enmig la immensa era,
l'orgull de Mahomet per sempre expira,
clavant d'aqueix orgull sobre la llosa[201]
de Cristo la bandera victoriosa.»

Aquí acaba el Montcada; embolicant-se
ab llurs túniques blanques, la morada
no fugen terrenal, evaporant-se
com les boires que plora la rosada
al nàixer de l'aurora.[202] Despertant-se
llavors lo Rei, sa testa coronada,
regoneixent la voluntat divina,
sobre la pols ab humiltat inclina.

[194] *fidel*: aquesta vegada la mètrica l'obliga a usar *fidel* en comptes del seu habitual *fiel*.

[195] 'No m'escoltis com a súbdit fidel sinó com el missatger de la voluntat divina que sóc ara.'

[196] *carrera*: curs, recorregut.

[197] 'Veig enderrocats els reis que en escoltar la teva sentència arrosseguen les mortalles a les quals la fe ardent que domina els teus soldats ha destinat els seus trons'.

[198] *balança*: 'fa balancejar, bressa, bressola'

[199] 'El món assistirà a la venjança provocada per la vilesa dels grecs contra l'esquadra aragonesa que els havia defensats contra el turc. El crit dels almogàvers farà tremolar el superb imperi bizantí.'

[200] 'La santa creu serà un dia hissada a Granada, i l'Àfrica (el món musulmà), trista i admirada, la hi podrà contemplar (com a símbol d'haver estat vençuda).'

[201] 'Enmig de la immensa era de Lepant, l'espanyol (atiat per la sang cristiana vessada) clava la bandera victoriosa de Crist sobre l'orgull mahometà (que era com una llosa), fent-lo morir per sempre.'

[202] És a dir, 'no se'n van de la tenda (la morada terrenal) sinó que s'esvaeixen com la rosada quan s'evapora'.

Ja dalt de les muntanyes clarejava;
al so que llança lo clarí de guerra
lo campament joiós ne despertava,
eixordant-ne los ecos de la serra
los crits airats que lo soldat llançava
mentres les armes valerós aferra.
I corrent-ne davant de la muralla
espera la senyal de la batalla.

Previnguda, la tropa sarraïna
detràs de sa defensa, en tant, espera;
i pensant resistir a tanta ruïna,[203]
viva oposa-hi d'acer una barrera.[204]
Vana esperança! El Déu del cel fulmina
son raig de mort a la infernal buitrera,
i ni del niu les brosses, per memòria,
a llurs fills deixara'ls-hi[205] la victòria.[206]

Al veure al sitiador que ardent avança,
pedres, roques, contra ell furiós envia,
i tanta fletxa des del mur ne llança
que ennuvola la llum naixent del dia.
Assedegat ell ve de sa venjança
puix que en ella nadar, beure-la, ansia;
i ab front serè el perill desafiava,
i a satisfer-la[207] pressurós volava.

Ja és l'arc inútil: per lo sol rogeja
la sang que bullint surt de cent ferides,
per on l'espasa pas ample franqueja,
fera arrancant ab l'ànima les vides.
I les masses, les llances, que l'enveja
agullonava, obren homicides
nous camins a la mort, que desbocada
passeja sa carreta ensangrentada.

Jorn d'horror i de dol! Atroç, pugnava
sobre un piló de ruïnes, animosa,
la ràbia de dos races, que avivava
un sol desig, un sol!, la rabiosa
set d'extermini que llurs cors inflava.
Desaforada corre, no reposa,
i son veneno al que flaqueja alenta,
a cada cop alçant-se més valenta.

Les màquines,[208] en tant, a la muralla
ab sos braços terribles oprimien,
i allà a on més s'enfortia la batalla
a núvols sa metralla remetien.
Aquí cau una torre, allà davalla
la reforçada porta que embestien,
i les escales, de soldats prenyades,[209]
sobre el mur los vomiten a bandades.[210]

Un instant la victòria titubeja;
desesperat, l'alarb se resistia,
i ab força tal les armes centelleja
que per moments a l'enemic desvia.
Esforç inútil! Lo crusat ondeja
sa bandera, clamant «Santa Maria!»,
i a trossos escampant quant sa mà alcança,
com un torrent dins la ciutat se llança.

Davant de tots, Don Jaume caminava,
de pols i sang coberta l'armadura.
De cop, del moro rei, que es defensava,
mira joiós la blanca vestidura,
i el ferro enarbolant, que regalava
fins al mànec tenyit, ab mà segura,
cadàvers novament pel sòl estiba,
i de l'emir davant altiu arriba.[211]

[203] *ruïna*: pronunciat *ruí-na*, amb diftong creixent.

[204] 'Malgrat l'estat ruïnós de les muralles, els sarraïns pensen oposar als cristians una barrera de defensors (viva).' Vers coix.

[205] *deixarà'ls-hi*: els deixarà.

[206] 'D'aquell infernal niu de voltors, el raig del cel no en deixarà ni les brosses com a record per als fills dels vençuts.'

[207] *a satisfer-la*: a satisfer la set de venjança.

[208] *màquines*: màquines d'assalt.

[209] *prenyades*: plenes, atapeïdes.

[210] 'Les escales van fent passar contínuament soldats cristians a l'altre costat de les muralles.'

[211] 'Don Jaume, que anava al davant de tots, amb l'armadura coberta de pols i sang, veu de sobte la blanca vestidura del rei moro, que també s'estava defensant. I amb la seva espasa, que ja regalimava sang fins al mànec, s'obre pas fent nous cadàvers fins que aconsegueix plantar-se davant d'ell.'

Al recordar la mort dels dos Montcades
i de llurs cavallers, fiera enarbola
la victoriosa destra, que venjades
les deixe cruament. Postrat, tremola
a ses plantes l'emir; les platejades
barbes l'esquerra pren, quasi l'immola,
mes ses canes obira i lo perdona.
I presoner a sos barons lo dóna.

Pren llavors la victòria sa trompeta,
robustos sons al firmament llançant-ne,
i dels aires, més llesta[212] que sageta,
les altes regions vola, atravessant-ne.
Inclina's davant Déu, amoroseta,
a terra baixa, glòria murmurant-ne.
I enronquint-ne sa veu, llesta davalla,
i dins l'infern com un llampec estalla.[213]

A l'escoltar-la, l'Àngel mal, que encara
venjança temerària, foll, somia,
tan gran bruel son negre pit alçara
que de por glaça sa caterva impia.
'Rossega[214] per la pols l'altiva cara
que de la clara llum del cel fugia,
pregonant-ne pertot sa ràbia immensa,
que[215] ja l'imperi de la Creu comença.

Comença, sí; esplendent com una estrella,
brilla sobre les armes catalanes,
i com les joies d'una nina bella,
sos raigs enlluernen les lliurades[216] planes.
En va el mal venenós en contra d'ella
cismes alça en les tribus cristianes...[217]
Lo món veig a genolls, que humil s'inclina
davant la santa llum de sa doctrina.

¡Glòria a Mallorca, que mirà arrancada
de sos altars la lluna sanguinosa!
¡Glòria al Monarca que ab sa mà esforçada
la cadena trencara, vergonyosa,
que en ses garres tenia esclavisada
de nostres mars la perla més hermosa!
¡Glòria a l'Etern, que permeté aquell dia
serè brillar-ne per la pàtria mia!

[212] *llesta*: lleugera, veloç.
[213] *estalla:* esclata.
[214] *'rossega*: arrossega.
[215] *que*: perquè.
[216] *lliurades*: alliberades, deslliurades.
[217] *cristianes*: dièresi, excepcionalment.